

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD

Fornya gudsteneste - med djupe røter / Du Guds lam, som bærer verdens synder (Agnus Dei) / Syndsbekjennelsen i gudstjenesten / Nytt og gammelt språk i Det nye testamente(t) - Del 2 / Tilpasningsdyktig kirke / Fra bokfronten / Fra bispedømmesrådene og Kirke departementet

SØNDAGSTEKSTEN

Andre juledag (Stefanusdagen) - Lise Horn

Nyttårsdag - Elin Lunde

Visjonen om ei gudsteneste som involverer, er fleksibel og stadeigen, er ikkje eit (post-)modernistisk påfunn

Fornya gudsteneste – med djupe røter

Det er eit svært viktig arbeid som nærmar seg siste etappe når Kyrkjemøtet no skal ha si fyrste handsaming av ny ordning for hovudgudstjenesta, ny dåpsliturgi og ny tekstbok. Til alle

tider har gudstjenesta vore sjølve hjerteslaget i kyrkja sitt liv, og det er både sunt og rett at diskusjonen om reformar vekkjer engasjement. Den store skilnaden frå tidlegare revisjonspro-

sessar i vår kyrkje er at denne har vore så open og i stor grad basert på erfaringar ein har gjort ved utprøving av eit framlagt materiale. Den ambisiøse tempoplanen tilsa at mykje av materialet på langt nær var godt nok kvalitetssikra før det vart sendt ut, men det ga eit fruktbart utgangspunkt for vesentlege diskusjonar om gudstenestelivet. Takka vere innspela frå kyrkjelydar og høyringsinstansar har vi no teke mange og store steg vidare.

Visjonen om ei gudsteneste som involverer, er fleksibel og stadeigen, er ikkje eit (post-) modernistisk påfunn, men i tråd med gode bibelske og lutherske ideal. Og samstundes er det klart at desse verdiane ikkje kan brukast som grunngeving til å setje det i rette forstand katolske - det som på alle stader og til alle tider kjenneteiknar den kristne trua og gudstenesta - til sides. Det arbeidet som er gjort i dei to åra som er gått sidan det fyrste framlegget til ny gudsteneste vart lagt fram, sikrar etter mitt skjønn både vidareføringa av visjonen frå Ungdommens kyrkjemøte og forankringa i vår felleskristne arv.

Ei av dei store utfordringane i reformarbeidet har vore knytt til gudstenesta si innleiing. Fleire har understreka det programmatisk for reformen i namnet Samlingsdel. Gudsteneste er noko vi feirar «saman for Guds ansikt», og innleiinga av gudstenesta skal hjelpe oss til å gå frå dei mange ulike 'eg' til eit samlande 'vi'. Mange opplever at vår noverande høgmesseordning gir svært dårleg hjelp til å innstille seg på å møte Gud, lytte til hans ord og ta del i fellesskapet med han og med kvarandre ved nattverdbordet. Det er krevjande å omstille seg til å møte det/Den heilage. Denne omstillinga vert vanskeleggjort også av småpratet som lett breier seg, og mangelen på respekt for kyrkjerommet. I reformarbeidet har ein vilja gi rom for den einskilde si førebuing ved å legge til rette for stillheit i forkant av gudstenesta, og å rydde bort småprat både i benkane og frå presten sine inngangsord. Mange har gitt positiv respons på informasjonen som vert gitt før dei tre siste klokkeslaga, men det er også lett å misse fokus når ein somme stader legg kunngjeringsar om komande aktivitetar hit. Det er mykje betre å møte dette kunngjeringsbe-

hovet ved plakatar, lappar eller i gudsteneste-programmet, eller ved å legge det til dei stadene i liturgien som vegleiinga no gir råd om.

I møtet med det/Den heilage inngår naturleg erkjenninga av korleis vi menneske kjem til kort i livet. Drøftinga av syndsvedkjenninga sin plass har utløyst mykje energi i reformarbeidet. Somme vil problematisere at ho i det heile teke høyrer heime i gudstenesta, og faktum er at ho har ei svært kort historie som fast ledd. I ei av våre eldste kjelder til urkyrkja si gudsteneste, «Dei tolv apostlane si lære» (Didache), er det tydeleg føresett at vedkjenninga av syndene er noko ein gjer før ein kjem til samlinga om Ordet og bordet (Jamsfør Jesu ord i Matt 5,24 om

Drøftinga av syndsvedkjenninga sin plass har utløyst mykje energi i reformarbeidet

å la offergåva ligge og fyrst gå og forlike seg med sin bror). Luther hadde ikkje syndsvedkjenninga med i sine gudstenesteutkast, og det er

fyrst frå 1977 at vår ordning føreset at kyrkjelyden tek aktivt del. I århundre hadde dette vore presten si stille førebuingbøn. Når klokkarbøna med si påminning til kyrkjelyden om det overveldande møtet med den heilage Gud forsvann ut, samstundes som syndsvedkjenninga kom inn, er det forståeleg at kritikken av inngangsdelen av gudstenesta gradvis har tilteke. Vi treng ein inngang som vekkjer tru og forventning, men det er avgjerande at bønene som får plass her, har tilstrekkeleg berekraft, og at orda som nyttast, talar sant om både Gud og menneske. I ein av artiklane i dette nummeret tek ein ung teolog til orde for at syndsvedkjenninga framleis får sin faste plass i samlingsdelen, nettopp utifrå tanken om at det er her vi går frå 'eg' til 'vi'. Til forskjell frå den svenske teologen Martin Modeus som har vore ein viktig premissleverandør for arbeidet med gudstenestereformen (nyvald biskop i Linköping), hevdar Maria Vassli Gjære at gudstenesta som ritual må ivareta oppgåva med å både gjenopprette og stadfeste vår relasjon til Gud. Samlingsbøna i forkant av syndsvedkjenninga vil nettopp understreke at vi kvar morgon vaknar opp i denne relasjonen. Syndsvedkjenninga og påminninga om Guds lovnad om syndsforlatinga skal samstundes hjelpe oss til å halde fast på at Guds nåde er for syndarar.

Nettopp på denne bakgrunnen er det så viktig

å halde fast på at det er ikkje enkeltsyndene våre som er det største problemet, men sjølv den vonde makta i livet vårt. Opprekninga av enkeltsynder kan fort ende i ei moralisering av syndsforståinga og ei avsvemming av alvorret ved å stille seg framfor Gud med heile sitt liv. Det er vel verd å tenkje over om også plasseringa av syndsvedkjenninga, ikkje berre formuleringane vi nyttar, legg føringar i denne retninga.

Forbøna har naturleg nok med konkrete forhold i livet å gjere, og når syndsvedkjenninga innleier forbønsdelen, kan perpektivet lett dreiest bort frå det fundamentale problemet i gudsrelasjonen og til enkeltsyndene. Eg er glad for at det i framlegget no er opna for å leggje syndsvedkjenninga til samlingsdelen, men det aukar samstundes faren for at samlingsdelen sveller opp. Det bør ikkje vere meir enn to bønner i denne delen.

når syndsvedkjenninga innleier forbønsdelen, kan perpektivet lett dreiest bort frå det fundamentale problemet i gudsrelasjonen og til enkeltsyndene

Eg vågar å meine at gudstenesta vår med dette framlegget vil ligge nærare eit økumenisk grunnmønster enn før. Inspirert av den breie fornyingsrørsla som har kryssa dei fleste konfesjonsgrensar, vågar vi no å ta i bruk ein større fylde av vår felles liturgiske arv. For dette talar også å lytte vel til argumentasjonen i

ein annan artikkel i dette bladet om ordlyden i Agnus Dei-leddet. Etter mitt skjønn er det på høg tid at vi tek

i bruk bibelordets presensform også i liturgisk samanheng, og Waaler, Kjølsvik og Njå grunnir på truverdig vis at dette kan skje utan å kompromisere med vår lutherske forståing av forsoningslæra. Det er å vona at kyrkjemøtet konkluderer på same vis.

JAN OTTO MYRSETH
jom@bkf.no

Du Guds lam, som bærer verdens synder (Agnus Dei)

AV GUDMUND WAALER, PH.D., IDAR KJØLSVIK, DR. THEOL., OG ÅDNE NJÅ, DR. THEOL.

Bærer eller *bar* i Agnus Dei. Fortid eller nåtid. Det er spørsmålet - og Den norske kirke har problemer med å svare. Både i den pågående og i den forrige liturgirevisjonen har det vært debattert om vi skal bruke presens (bærer) eller imperfektum (bar) når vi synger *Agnus Dei*. Og dette til tross for at *Agnus Dei* har presens i sin latinske form og er et direkte sitat fra Bibelen: "Se, Guds lam, som bærer verdens synd" (Joh 1,29). I en liturghistorisk og i en økumenisk sammenheng er bruken av presens praktisk talt entydig; det gjelder både våre evangelisk-lutherske søsterkirker og i en videre økumenisk kontekst. Derfor er det all grunn til å spørre om det virkelig er nødvendig å endre skriftens ord når vi skal bruke dem i kirkens liturgi? I det følgende vil vi gi noen teologiske argumenter for presensformen av *Agnus Dei*.

a. Nattverden som ihukommelse (anamnese).

Et grunnleggende begrep når vi skal forstå de liturgiske handlinger i lys av Bibelens kultforståelse, er anamnesebegrepet. Nils Alstrup Dahl fremhever at anamnesen i den jødiske tradisjonen hadde en helt bestemt betydning når en skulle fortolke kultiske handlinger og høytider. Ved å ihukomme en handling som Gud hadde gjort for sitt folk i frelseshistorien, ble denne handlingen gjort virksom i nåtiden. Denne (jødiske) forståelsen ble overtatt av

kirken. Nils Alstrup Dahl fremhever at "ihukommelse" ikke primært er noe kognitivt som skjer hos hver enkelt troende, men en kultisk feirende handling. "Ihukommelsen" var da ikke noe som vesentlig skjedde i de troendes sinn, i deres subjektive erindring. Selve feiringen, *mysterion* var en ihukommelse, en *anamnesis* av Jesu død og oppstandelse, hvor frelseshistorien igjen ble nærværende i den sakramentale ihukommelse." (Dahl 1946, 201)

Anvender vi dette på *Agnus Dei*, betyr det: Vi ihukommer Kristi *fortidige* forsoningsgjerning som Guds lam på Golgata. Kristus kommer til oss i nuet, og hans forsoningsgjerning blir til-egnet oss her og nå (*presens*). Samtidig får vi del i det kommende gudsrike. Fortid og fremtid (eskatologi) smelter sammen og blir virkelig-gjort i nattverden. Menigheten ihukommer Kristus, men det er han som gir seg til oss i sakramentet. Han er subjektet; han er den som blir gitt (objektet), og vi er mottakere (indirekte objekt). Kristus som kommer til oss i nuet, miskunnet seg over oss og gir oss tilgivelse for våre synder.

b. Guds tid (kairos) og Kristi nærvær (realpresens)

Vi kan følge en lignende argumentasjon ved å se nærmere på *kairos*-begrepet i NT. "Kairos er netop det af Guds afgørende handling fyldte øjeblik. I dette øjeblik, som er gudsrigets

komme, fyldes tiden, så at det blir afgangstid." (Prenter 1965, 248-9)

Guds evighet, den fylte tid, er ikke en endeløs mengde tomme tidsenheter (kvantitet), men noe "stående" i det timelige (kvalitet). Det finnes hendelser i Guds frelseshistorie som er evige øyeblikk. Korshendelsen er et slikt øyeblikk. Når vi mottar Kristi legeme og blod, så er det Kristi en gang for alle *ofrede* legeme og blod som er presentisk til stede. Luthersk realpresenslære er ikke at den oppstandne er tilstede i og for seg, men at den oppstandne er tilstede med sitt Golgata-offer. "Underet er dette, at golgathaofret ikke er blevet fortid, men er og forbliver evig nutid." (Prenter 1965, 550) Det betyr ikke at det som skjer på Golgata, på noen måte trenger å bli gjentatt. Korsets engangskarakter rokket det ikke ved. Som evig øyeblikk er det nettopp Kristi historiske kors som kommer til oss i sakramentet. *Agnus Dei* betyr at vi ber det Guds lam som en gang for alle døde på Golgata, å miskunne seg over oss og komme til oss i dag for å bære våre synder.

d. Kristi evige selvhengivelse til Faderen (kenosis)

I moderne (og klassisk) treenighetsteologi vektlegges det relasjonelle; se for eksempel Rowan Williams, Wolfhart Pannenberg, Jürgen Moltmann og John D. Zizioulas. Vi finner det samme i det økumeniske dokumentet *Herrens nadver* (1980) (*Tyske tekst; Das Herrenmahl*) forfattet av katolske og lutherske teologer. Måten uttalelsen omtaler forholdet mellom Faderen, Sønnen og Helligånden på, viser en dynamisk forståelse av treenigheten: "Jesu livsbevegelse hen til Faderen." "[!] Helligånden hengiver [Kristus] sig for Faderen og for menneskene." (Herrens nadver 1980, 23 og 24) Triniteten har et indre liv som er grunnnet i kjærlighet. Slik vi forstår uttalelsen, er Kristus hele tiden aktiv i sin selvhengivelse. Den selvhengivenhet Sønnen viser Faderen, betegnes gjerne som Kristi *kenosis*. Selvhengivelsen er evig og beskriver ikke bare noe Kristus *gjør*; det betegner hans *væren*. Kristi hengivenhet er ikke begrenset i tid til noe han *gjør* på korset; den beskriver en kjærlighetens bevegelse i treenigheten. (I oldkirkelig teologi kan vi finne bevegelsen mellom personene i treenigheten,

beskrevet som en "runddans" mellom personer. Gresk; *perichoresis*.) Ser vi dette i relasjon til *Agnus Dei*, betyr det at Kristi hengivelse av seg selv på Golgata er et uttrykk for den hengivenhet han viser i himmelen når han står for Faderens trone som det evige Guds lam.

e. Kristi medlidende nærvær (sympati)

Kristi hengivenhet til Faderen er også på vegne av oss. Kristus bevarer sine to naturer også etter oppstandelsen. Han er både konge og prest. Han er vår bror og vår talsmann innfor Faderen i det han går i forbønn for oss (hans prestelige gjerning). Hvis vi ensidig betoner Kristi seier på Golgata, kan det gi oss et bilde av Kristus helt uten menneskelige trekk, og som bare har en oppgave - å tilegne oss sin seier (hans kongelige gjerning). Men Kristus er vår bror og vår representant innfor Faderen. Jesus lider med de lidende. Han tar de lidendes kors inn i sitt nærværende kors. Jesu medfølelse med den lidende skapningen kan bli borte hvis vi ensidig vektlegger det fortidige og fullførte i Kristi gjerning. I Kristi forbønn for oss ligger hans evige karakter som Guds lam.

f. Korsets engangskarakter - et motargument?

Carl Fr. Wisløff var en ivrig talsmann for å oversette *Agnus Dei* i fortid. Han forstod den objektive forsoningslære i en helt juridisk ramme. Forsoningen er Kristi fortidige og stedfortredende straffelidelse under Guds vrede (Wisløff 1957, 122-123). Han avviste på det sterkeste en fortolkning av nattverden som åpner for å forstå kirken som (med)subjekt i den forsonende offergjerningen, slik klassiske romersk-katolsk messeofferlære tenker seg det. For å fastholde det lutherske standpunktet, at nattverden er Guds evangelium og ikke kirkens offer, legger Wisløff all vekt på det fortidige i Kristi offerdød og avviser enhver tanke om offerets nærvær i nattverden. Hvis vi på noen måte ofrer Kristus i nattverden, betyr det at vi igjen tar livet av Kristus (Wisløff 1957, 118-119). Han avviser enhver tanke om offerets nærvær i nattverden. Det er i denne sammenheng påfallende at Wisløff ikke argumenterer bibelsk, men kun historisk-systematisk. For eksempel blir anamnesebegrepet hos ham aldri drøftet i lys av bibelsk materiale.

Vi mener Wisløff lager en kunstig motsetning mellom offerets engangskarakter og dets nærvær. At Kristus døde en gang for alle, er det ingen som er uenige i. Men vi har påpekt at Kristi selvhengivenhet er noe som tilhører og beskriver hans person og hans kjærlighetsgjerning også i dag. Kristus er det en gang for alle ofrede Guds lam som på grunn av sin død og oppstandelse bærer vår synd. Kristi nærværende legeme og blod er det samme legeme og blod han en gang for alle ga på Golgata. Den nærværende Kristus er identisk med både den historiske Kristus og den Kristus som skal komme igjen. Når Han gir oss del i sitt ofrede legeme og blod, blir Kristi gjerning for oss på Golgata til virkelighet her og nå, likesom også fremtiden kommer til oss. Vi får del i himmelrikets goder og blir tatt inn i Kristi legeme som er Kirken. Den lutherske polemikken mot romersk-katolsk messeofferlære handler da heller ikke om at Golgata-offeret ikke skulle være nærværende på alteret, men at kirken ikke kan forstås som (med)subjekt i Kristi forsonende prestejerning.

Vi vil avslutte dette innlegget der vi begynte. Det skal gode grunner til endre et bibelsitat når det tas inn i liturgien. Vi mener også det skal gode argumenter til ikke å følge en så å si entydig økumenisk tradisjon for presens av *Agnus Dei*. Vi kan heller ikke se at det finnes noen gode argumenter mot presens i en evangelisk-luthersk kontekst - snarere tvert imot. Vi har ønsket å vise at presensformen av *Agnus Dei* er den mest forsvarlige for å uttrykke luthersk realpresenslære, og at denne uttrykksmåten på ingen måte trenger å knyttes til en meritorisk messeofferlære. Korsets engangskarakter rok-

kes det ikke ved. Det realpresentiske nærværet av Kristi (en gang for alle) ofrede legeme og blod blir *gitt oss* i nattverden så vi her og nå kan motta syndenes forlatelse. Det presentiske nærværet betyr ikke at vi deltar i noen offerhandling der vi er subjekter, men det betyr at Kristus er her i brød og vin med *sitt ofrede legeme og blod* for å bli *gitt til oss i et måltid*. Måltidet tar ikke bare fra oss våre synder. Måltidets gave er delaktighet i alt det gode Gud kan gi. Når vi spiser og drikker Kristi legeme og blod, blir vi tatt inn i Kristi legeme som er kirken og får en forsmak på det himmelske festmåltid. I Kristus, Guds evige lam, står vi for Faderens trone.

Vi vil på det sterkeste oppfordre Kirkemøtet til å følge den bibelske tekst, den liturgiske tradisjon og våre økumeniske søsterkirker ved å beholde det opprinnelige forslaget: "Du Guds lam, som *bærer verdens synder*, miskunne deg over oss."

Litteratur:

- Herrens nadver*. 1980. [1978] Den romersk-katolsk/evangelisk-lutherske kommission. København: Niels Steensens forlag. (Original tittel: *Das Herrenmahl*.)
- Dahl, Nils Alstrup. 1946. "Anamnesis ('Ihu-kommelsen') som motiv i nytestamentlige skrifter og i den eldste kirke". I *Norsk teologisk tidsskrift (NTT)* 46. årgang, s. 193-223.
- Prenter, Regin. 1979 [1967] *Skabelse og genløsning: dogmatik*. 7. opplag. København: G.E.C. Gads forlag.
- Wisløff, Carl Fr. 1957. *Nattverd og messe. En studie i Luthers teologi*. Oslo: Lutherstiftelsen.

Synsbejkenelsen i gudstjenesten

AV MARIA VASSLI GJÆRE, STUD.THEOL. VED DET TEOLOGISKE MENIGHETSAKULTETET

Det pågår en reform av gudstjenestelivet i Den norske kirke. Den omhandler både hvem som skal ha bestemmelsesrett over utformingen av gudstjenesten, og selve liturgien i gudstjenesten. Et av de punktene som det har vært stor diskusjon og uenighet rundt, er synsbejkenelsen. Både plassering og utforming har vært foreslått endret. I det siste forslaget fra Kirkerådet, som Kirkemøtet skal behandle i november, er det valgfritt om man vil ha synsbejkenelsen i samlingsdelen eller i forbindelse med forbønnen. Det er også lagt opp til seks ulike bejkenelser og mulighet til å lage en lokal variant.

Tradisjonelt sett har synsbejkenelsen vært plassert i begynnelsen av gudstjenesten, rett etter nådetilsagn og evt. intimasjon, i det som i den nye ordningen blir kalt samlingsdelen.

Jeg vil i denne artikkelen argumentere for at synsbejkenelsen bør være en del av samlingsdelen og komme med et konkret forslag til ordlyd på en synsbejkenelse.

Et viktig premiss for å kunne snakke om synsbejkenelsen, er at mennesket i og med arvesynden er syndere. Synden er ikke i hovedsak umoralske handlinger eller mangelen på moralske handlinger, men en grunnleggende strukturell feil i forholdet mellom Gud og mennesker. Måten vi forholder oss til Gud på, gjør oss til syndere. Når vi ikke gir Gud den rollen han skulle ha i våre liv, men selv gjør oss til gud, fører det til en rekke negative konsekvenser. Disse kommer til uttrykk i hvordan vi handler. Men det er altså ikke handlingene som er hovedproblemet, men måten vi forholder oss til Gud.¹

Jeg har i en avhandling i forbindelse med mitt cand.theol.-studium på Det teologiske

menighetsakultetet² sett nærmere på Martin Modéus og hans bok "Menneskelig gudstjeneste - Om gudstjenesten som relation og rituale". Her peker Modéus på menneskets behov for ritualer og deler ritualene opp i forskjellige undergrupper. Han ser på ritualene som svar på hendelser innenfor fire kulturelle problemområder: kulturens grenser, tid og forandring, relasjoner og fruktbarhet. Mens disse fire beskriver hva som er problematisk, nevner han seks livssammenhenger som omhandler når og hvor de blir problematiske. Disse er naturens sykklus, livssykklus, bejkenelse, gjenoppsettelse, kriser og innvielser.³ De livssammenhengene han finner mest sentrale når det kommer til gudstjenesten, er bejkenelse og gjenoppsettelse.

I bejkenelsesritualer settes fokuset på at noe blir til, eller at en gruppe hører sammen. Modéus bruker det å arrangere en fest, som et eksempel på et bejkenelsesritual. Da inviterer vi en bestemt gruppe mennesker og bejkenetter at vi som vennegjeng eller familie hører sammen. I gjenoppsettelsesritualer er fokuset å føre en person eller gruppe tilbake til en sammenheng eller tilstand som de har falt ut av. Renhetsforskrifter og renselser er eksempler på ritualer som faller inn under gjenoppsettelse.

Modéus peker på noen grunnleggende "systemfeil" som han mener er med å forhindre at gudstjenesten blir menneskelig. Her nevner han at gudstjenesten ofte blir oppfattet som et gjenoppsettelsesritual, i stedet for et bejkenelsesritual. I stedet for at mennesker føler seg som en del av det kristne fellesskapet og får bejkenettet sitt forhold til Gud og sine medmennesker gjennom gudstjenesten, oppleves

den som et sted der relasjonen til Gud stadig må gjenopprettes. Dette er helt feil; mennesket er jo i og med sin dåp forenet med Kristus. Dette bruker Modéus som et argument for å flytte eller fjerne syndsbekjennelsen.

En ting som er sentralt i Modéus sin tanke om menneskelige gudstjenester, er relasjonene. Han mener en gudstjeneste bør gi rom for tre relasjoner, og utvikling og fordyping av dem. Disse tre relasjonene er relasjonen mellom Gud og mennesker, mellom mennesker og mellom mennesket og dets selv. Kun når vi kan være til stede i alle disse relasjonene med alt vi er, kan gudstjenesten nå sitt mål. Gudstjenesten skal være et sted hvor mennesket kan være til stede i alle de tre ovennevnte relasjonene, med alt det er, både de lyse og de mørke sidene.

Tanken om de tre relasjonene er også sentral i liturgireformen. Dette ser vi kanskje spesielt i samlingsdelen der det blir understreket at vi skal gå fra enkeltmennesker til et felles "vi". Et grep som er tatt for å gjøre dette, er å innføre en samlingsbønn rett etter nådehilsenen. I denne sammenhengen mener jeg at også tanken om at samlingsdelen er stedet der vi går fra "jeg" til "vi", taler for at syndsbekjennelsen bør plasseres her. Den kan være med å danne et felles "vi" av tilgitte og elskede syndere. Jeg mener det er riktig at syndsbekjennelsen ikke er det første som kommer etter nådehilsenen. En samlingsbønn kan være med og understreke at vi allerede er i en relasjon til Gud, og at vi er elsket og ønsket. Det å bekjenne at en er en syndet overfor en Gud man ikke vet at man er elsket av, kan fort oppleves som truende.

Jeg er uenig med Modéus når han hevder at en syndsbekjennelse helt i begynnelsen av gudstjenesten er med på å gjøre gudstjenesten til et gjenopprettelsesritual. Hvis utformingen av syndsbekjennelsen blir endret noe, kan den derimot oppfattes som et bekreftelsesritual der vi gir rom for at mennesker kan komme som de er, og bli bekræftet som en del av fellesskapet akkurat slik. Samtidig mener jeg at syndsbekjennelsen også bør ha funksjon som gjenopprettelsesritual. Selv om vi som kristne gjennom dåpen har fått del i syndsforlatelsen, er vi ikke syndfrie og trenger tilgivelse. Gudstjenesten skal i hovedsak være et bekreftelsesritual, men

bør også ha et snev av gjenopprettelse. Vi er i og med vår dåp er hellige, men i denne helligheten ligger det at vi stadig må bekjenne og be om tilgivelse for syndene våre.⁴

Et annet argument som ofte kommer opp i forbindelse med diskusjonen rundt syndsbekjennelsen, er at den fører til et dramaturgisk brudd. Jeg ser at dette kan være utfordrende, spesielt i sammenheng med høytidsgudstjenester der det er stor andel av mennesker som ikke har kjennskap til gudstjenesten. Samtidig mener jeg at det dramaturgisk er like problematisk å plassere den i forbindelse med forbønnen. Hvis man velger å ikke ha en salme etter trosbekjennelsen (som i det nye liturgiforslaget kommer rett etter prekenen), går man rett fra trosbekjennelsen til syndsbekjennelse. Det mener jeg er uheldig. Jeg mener også at syndsbekjennelsen ikke hører sammen med forbønnen. Mens syndsbekjennelsen er en erkjennelse av vår posisjon i forhold til Gud, er forbønnen stedet der vi løfter opp oss selv og verden rundt oss til Gud i bønn om hjelp og støtte.

Jeg vil med bakgrunn i dette peke på noen punkter som jeg mener er sentrale i utformingen av en syndsbekjennelse:

- Syndsbekjennelsen bør være en henvennelse til Gud, som fremhever at man allerede har en relasjon til Gud, enten gjennom tiltalemåte (for eksempel ved å bruke titler som far) eller ved å komme med en beskrivelse av Gud i tiltalen (for eksempel: "Allmektige Gud, du som har skapt oss og elsker oss"). Hvis dette ikke er i selve syndsbekjennelsen, bør det være en del av innledningen til syndsbekjennelsen.
- Det bør komme tydelig fram at synd ikke bare er enkelthandlinger, men noe grunnleggende ved det å være menneske.
- Hvis enkelthandlinger blir nevnt, bør det gjøres på en måte slik at det er mulig å oppfatte dette som en følge av den grunnleggende synden.
- Syndsbekjennelsen bør ikke oppfattes som et rent gjenopprettelsesritual, men også ha momenter som bekrefter menighetens relasjon til Gud.
- Det bør komme et tilsigelsesord etter syndsbekjennelsen.

- Formen i syndsbekjennelsen bør være i. person flertall. Det er vi som fellesskap som bekjenner våre synder.

Jeg har med bakgrunn i disse punktene komme med mitt eget forslag til syndsbekjennelse:

Hellige Gud, himmelske Far, du har skapt oss til fellesskap med deg.

Du kjenner det ondes makt i våre hjerter.

Vi bekjenner at vi stadig vender oss bort fra din vilje med våre liv.

Med det vi gjør, og det vi forsømmer, skader vi oss selv, menneskene rundt oss og jorden som vi har fått i oppgave å forvalte.

Tilgi oss våre synder for Jesus Kristi skyld.

Gi oss kraft og mot ved din Hellige Ånd til å elske deg og vår neste.

Denne syndsbekjennelsen begynner med å peke på Gud som hellig, samtidig som den understreker at vi er skapt til fellesskap med Gud og står i en relasjon til Gud. Mennesket blir presentert som en som er ønsket og skapt av Gud, men som også er preget av det onde. Relasjonene både til den treenige Gud og til andre mennesker og jorden er inkludert i det som blir berørt av synden. Synd blir presentert både som noe strukturelt (det ondes makt i våre hjerter og at vi vender oss bort fra Gud) og som enkelthandlinger som følge av at man vender seg bort ifra Guds vilje. Ved å fokusere på at vi er skapt til fellesskap med Gud, bekrefter den at vi allerede er i en relasjon til Gud, og ved å be om tilgivelse for syndene tar den med gjenopprettelsesaspektet.

¹ Her har jeg tatt utgangspunkt i Jan-Olav Henriksen syn på synd slik det kommer til uttrykk i hans bok *Imago Dei* (Oslo: Gyldendal 2003) og Robert W. Jenson's *Systematic Theology* Vol 2 (New York: Oxford University Press 1999).

² Gjære, Maria Vassli: *Syndsbekjennelsen i gudstjenesten - innhold og plassering*, Spesialavhandling i teologi (Oslo: Det teologiske menighetsfakultetet 2010).

³ For nærmere detaljer, se s 55f i Martin Modéus: *Menneskelig gudstjeneste - Om gudstjenesten som relation og ritual* (København: Forlaget Alfa 2007).

⁴ For mer om kirkens hellighet vil jeg anbefale kapittel 2 i Harald Hegstad: *Den virkelige kirke* (Trondheim: Tapir 2009).

Viken senter for psykiatri og sjelesorg ligger i naturskjønne omgivelser i Bardu kommune i Troms fylke. Senteret består av en Klinikkenhet og en Kurs- og veiledningsenhet. Kurs- og veiledningsenheten tilbyr aktuelle kurs og seminar innen relasjonskompetanse for bedrifter, organisasjoner, menigheter og privatpersoner. Kurs- og veiledningsenheten er et sjelesorg-faglig senter i nord. Viken senter har totalt ca 60 stillinger.

Kurs- og fagdagsansvarlig (id.nr 70195)

To-årig prosjektstilling, inntil 100% med mulighet for fast ansettelse. Hovedoppgaver:

- planlegge og gjennomføre kurs, konferanser og fagdager
- markedsføringsarbeid og faglig nettverksbygging
- administrative oppgaver

Konsulent (id.nr 70196)

60-100% med hovedvekt på kurs- og markedsføring. Hovedoppgaver:

- planlegge og gjennomføre markedsføringstiltak ved enheten
- bidra til planlegging og gjennomføring av kurs, konferanser og fagdager
- ivareta administrative oppgaver knyttet til økonomi og rapportarbeid.

Søknadsfrist for begge stillingene: 20.nov 2010.

For fullstendig annonse, se www.jobbnorge.no - bruk stillingens id.nr, eller se www.vikensenter.no/stillingledig

Nytt og gammelt språk i Det nye testamente(t)¹

AV OLAV REFVEM, MASTERSTUDENT I TEOLOGI VED MF

Del 2. Første del sto i LK nr. 19/10.

III Konservativt språk

Til tross for at flere ord er modernisert, står det også igjen en del temmelig alderdommelige. Mange av dem vil nok være kjente for leseren, men er lite brukt i moderne dagligtale. Derfor er de nok også ukjente for mange, særlig yngre, mennesker.

Et slikt ord er "miskunn", som stort sett er erstattet med "godhet" og "barmhjertighet", men som brukes fem ganger i enkelte (poetiske) avsnitt på grunn av sitt høyere stilnivå,² nemlig Luk 1,5off. og 1 Pet 1,3. Men ordet blir ikke mer forståelig av den grunn. Det blir merkelig å beholde "miskunn" bare her, siden man altså mener det var nødvendig å bytte ordet ut ellers, f.eks. Rom 9,23; 1 Kor 7,25, og siden de nevnte alternativene jo slett ikke medfører noen stilistisk kollaps. Sml. f.eks. 2 Kor 1,3, som har "barmhjertighet", mot 1 Pet 1,3 med "miskunn". Merk altså at "miskunn" ser ut til å være beholdt utelukkende av stilistiske grunner - som ikke synes veldig sterke - mens f.eks. "legeme" (og "legemlig") ikke beholdes, selv om hensynet til nettopp stilen burde tale desto mer for det, fordi alternativet *der* er dårligere.

Det alderdommelige ordet "dåre", Matt 23,17; 1 Kor 3,18; 4,10, brukes faktisk mer enn før (NO78/85 bare i Matt 23,17). NT05 har også

"rake", Apg 21,24, der NO78/85 skrev "klippe håret". Samme greske verb (*ksyréomai*, "barbere/rake seg") brukes i 1 Kor 11,6, men er der oversatt til "barbere" som jo er vanligere i dag. Mange, særlig unge, har nok også hørt lite om hva en "øyentjener" er for noe, Ef 6,5; Kol 3,22. Det er altså ikke en assistent hos øyelegen, men en som i egeninteressens navn skjøtter sine plikter bare så lenge noen kan se ham.

Ordet "virak", Åp 18,13, er ikke helt lett. Det betyr som kjent 'overstrømmende ros, hyllest', men brukes nok også om ståhei og oppstyr i mer negativ mening.³ Men på det nevnte sted har ordet derimot den ganske ukjente betydningen "røkelse", nærmere bestemt gummi-harpiks (mens ordet kommer av "viet røk", NO). Ordet burde i alle fall tilgodeses med en fotnote, som f.eks. jaspis og karneol, Åp 4,3.

Av andre mer eller mindre alderstegne uttrykk i NT05 kan vi nevne det å "ha hjemme" ('ha hjemsted'), 2 Kor 5,6, og det å "ha navn av å leve", Åp 3,1 ("du har navn av å leve, men du er død"). NO78/85 er nok tydeligere med "være levende i navnet". Det å "ta ut", Apg 14,20, er vel også et lite brukt uttrykk for å "dra avsted", slik NO30 heller ordlegger seg (NO78/85: "dra"). GT-sitatet i Rom 3,18 sier nå poetisk, men kanskje noe uklart, at "gudsfrykt finnes ikke for deres øyne" (= NO30), der NO78/85 hadde "frykt for Gud *vet de ikke av*". Man skal heller ikke regne med at så mange lenger for-

står hva det vil si å "samle glødende kull på hans hode", Rom 12,20 (=NO78/85) - altså å besvare ondt med godt slik at det fremkaller samvittighetsnag hos vedkommende. I disse tilfellene har altså hensynet til grunntekstens poetiske/billedlige språk blitt utslagsgivende. Det samme er også tilfellet i Luk 9,53,⁴ der teksten nå er endret til "de ville ikke ta imot ham, fordi *hans ansikt var vendt mot Jerusalem*" (tilsvarende i NO30) - noe som jo høres underlig ut. Heldigvis forberedes språkbruken noe i v 51, hvor Jesus "vendte ansiktet mot Jerusalem; *det var dit han ville dra*": Samaritanenes manglende gjestfrihet skyldtes altså at Jesus var jøde på vei til Jerusalem.

Språkundersøkelse

En del ord og uttrykk fra NT05 inngikk i en undersøkelse jeg fikk anledning til å foreta vårsemesteret 2010, hovedsakelig blant studenter i teologi og kristendomsfag. Undersøkelsens omfang er beskjedent, men gir en pekepinn på hvor godt eller dårlig enkelte lite brukte ord og uttrykk forstås blant unge.⁵ (Og om ordene var vanskelige for disse studentene, så er situasjonen neppe bedre i mindre "bibelnære" miljøer.)

Hva betegner "galle" når vi leser om "vin med galle", Matt 27,34? Her sier 27 % vet ikke, 14 % tror det helt konkret siktes til galle eller gallesyre fra galleblæren, mens 39 % forstår meningen, nemlig en besk (og giftig) væske.⁶

Hva så med det å bli "ille ved", Matt 14,9? - som altså betyr å bli nedtrykt og ulykkelig, 30 % kobler ordet til å føle seg brydd, beklemt, ukomfortabel, 16 % til å føle anger o.l., mens 25 % har helt riktig eller like i nærheten. Var ikke "ille til mote" her en bedre oversettelse?

"Agner", Matt 3,12, er et ord som vel brukes lite utenfor landbruket. Det betegner altså dekkbladene rundt småaksene på korn. 34 % vet ikke, 11 % tenker på remedier til fiskefangst, 13 % vet bare at det har noe med kornet å gjøre, mens 27 % har korrekt eller i nærheten ("det som er til overs av kornet" o.l.).⁷

"Gå ikke i fremmed forspann med slike som ikke tror!" heter det i 2 Kor 6,14. Men hva betyr det å "gå i fremmed forspann"? - altså å samarbeide eller innlate seg med en annen type mennesker,⁸ her ikke-troende. 43 % forbinder ingenting med uttrykket, 14 % tror det har å

gjøre med å gå *foran* eller *lede* noen andre ("hjelp ikke-troende frem", "gå foran uten å vite veien"), mens 24 % har riktig eller i nærheten ("være sammen med", "gå sammen med" o.l.). "Å dra i fremmed åk", som det mer direkte oversatt het i NO30 (etter gr. *heterozugéō*), gikk man vekk fra i og med NO78, som her hadde "trekk ikke i ulikt spann, sammen med vantro" (=NO78/85). NT05 bruker et uttrykk som er uklart for mange, men ønsker nok med dette å bevare tekstens opprinnelige billedspråk. (Men kunne ikke ordet "åk" av samme grunn stille sterkt for et comeback?)

Ordet "kjøkemester", Joh 2,8f., er også noe vanskelig. Enkelt uttrykt er det altså en toastmaster med (et stort) ansvar for at festen forløp ordentlig, og med overoppsyn med serveringen. 20 % vet ikke hva meningen er, 33 % tror det betyr kjøkkensjef eller kokk, noe ordets etymologi selvsagt skulle tyde på ("kjøkkenmester", NO). 3 % svarer riktig, og 37 % er like i nærheten. (Fotnoten i NTStudo8 forklarer bare at den av bryllupsgjestene som fikk det ærefulle ansvar å være kjøkemester, skulle "se etter maten".⁹)

"Svir", Luk 21,34, er ukjent for hele 62 %. De øvrige svarene divergerer kraftig: "latskap", "sorg", "anger", "svie" osv. Bare 10 % har riktig eller omtrent riktig, altså rangel og festing.

Undersøkelsen spurte også etter betydningen av et mye brukt preposisjonsuttrykk i bibelspråket, nemlig "for [noens] skyld". 58 % oppgir at dette i utgangspunktet bare betyr (i) 'av omsorg/omtanke for'. En stor andel (35 %) oppgav riktignok at uttrykket også kan bety (ii) 'på grunn av', avhengig av sammenhengen. Dette er riktig, men førstnevnte bruk er nok klart den vanligste (kun dette i BO og EO), i alle fall når det er tale om personer.¹⁰ Uttrykket brukes en del i bibelspråket i betydning (ii), for gr. *diá* 'på grunn av'. Det kommuniserer antagelig dårligere og dårligere for hvert tiår. I Joh 12,9 har vi setningen: "Nå kom de dit, ikke bare for hans [Jesu] skyld (*diá ton Iêsoun*), men også for å se Lasarus". Her oppgir riktignok også flertallet av dem som svarte (i) over, at man likevel må forstå (ii) 'på grunn av' eller tilsvarende. Men 11 % ledes på villspor. Se også en formulering som "vi blir overgitt til døden for Jesu skyld (*diá I_soun*)", 2 Kor 4,11. På sikt må nok erstatninger - "på grunn av" eller "takket

være"- vurderes når uttrykket "for noens skyld" brukes i denne betydning.

En del av de ordene som er nevnt i del III, kunne med fordel moderniseres, og det er vanskelig å se hvorfor moderniseringsvennlige NT05 ikke skulle gjøre det i flere tilfeller. I andre tilfeller er det åpenbart hensynet til tekstens opprinnelige billedspråk o.l. som gjør at gamle uttrykk beholdes. Da burde faren for "kommunikasjonssvikt" motvirkes med flere fotnoter. Fotnoter hjelper nok lite for den som *lytter* til f.eks. en lesning under gudstjenesten, men utgjør for *leseren* et greit (og hevdvunnet) hjelpemiddel. NT05 har da også klokkelig benyttet fotnoter flere steder, f.eks. ved uttrykket "stampe mot brodden", Apg 26,14 (som ikke forklares i NO30.78/85), men burde altså gjøre det mer.

IV Noen moderniseringer og konserverative trekk i morfologi og syntaks

NT05 følger stort sett NO78/85 i bruken av tradisjonelle bøyningsformer av substantivene og forsnyer de aller fleste hunkjønnsord¹¹ med endelsen *-en* i bestemt form entall, f.eks. "solen", "tiden", "roten", "møren", "hustruen", "natten", "døren", "sengen" osv. Likeens hunkjønnsord på *-e*: "skjorten",¹² "høren", "båren", "gaven", "kappen", osv. *a*-endelse er brukt ved "jenta", Matt 9,24, men dette er ukontroversielt. Mer overraskende er da "kona" i Apg. 5,2.7, "grofta", Matt 15,14, "søla", 2 Pet 2,22, "øya", Apg 13,6 m.fl., og særlig "øksa" - som oppå ligger ved "roten" -, Matt 3,10. For intetkjønnsordene brukes endelsen *-ene* i bestemt form flertall, f.eks. "rikene", "folkene" osv. Ukontroversielle unntak er "barna", Matt 7,11, og "beina", Joh 19,31, men "garna" overrasker.¹³ Legg særlig merke til de syntaktisk konserverative omgivelser det sistnevnte ordet forekommer i: "Vi har strevd hele natten og *ingen-ting fått*. Men på ditt ord vil jeg sette *garna*". Luk 5,5f. Det kan nok hende at en del av *a*-formene over er de vanligste i tale, også i et talespråk som ligger ganske nært konservativt bokmål. Men poenget er at det dessverre skjer noe *mer* med stilen når slike former presses inn i *skrift*. Vi tar også med at NT05 alltid skriver "fram", f.eks. Matt 1,17; 2,11, og "framfor", f.eks. 1 Kor 4,6, men derimot mer konservativt "fremstå", Luk 16,15, "fremgang", 2 Kor 10,15, og "frem-

skritt", 1 Tim 4,15. Denne variasjon mellom "fram-" og "frem-" hadde også NO78/85.

NT05 velger også å utstyre mange egegnavn med gresk, ikke lenger latinsk, endelse, som nesten alltid i NO78/85. Slik får vi nå f.eks. "Teofilos", ikke "Teofilus", Luk 1,3. Men man tar samtidig så stort hensyn til de tradisjonelle formene - særlig, men ikke bare, ved kjente bibelnavn - at resultatet blir lite enhetlig. Vi har nå f.eks. "Matteus", "Sebedeus" og "Alfeus" ved siden av "Simon Kananeos" i Matt 10,3f.; "Bartimeus" og "Timeus", men likevel "Mal-kos"; "Gaius", men "Aristarkos".¹⁴

De usyrede brøds høytid er også blitt omdøpt til "høytiden *med* usyret brød", f.eks. Matt 26,17 - en langt ifra høytidelig betegnelse. Men like etter snakker Jesus - med syntaks av gammel årgang - om "denne vintreets frukt", Matt 26,29. Vi er dermed over på noen interessante syntaktiske trekk i NT05.

Det er blitt påpekt hvordan NT05 utvider bruken av dobbelt bestemmelse ved substantiv (bestemt artikkel + bestemt form av subst.), altså som i "Det nye testamentet".¹⁵ F.eks. har vi nå "på den tiden Herodes var konge", Matt 2,1, videre "de gode gjerningene dere gjør", Matt 5,16, og "det som ble sådd i den gode jorden", Matt 13,23; dette i tilfeller der NO78/85 hadde henholdsvis "den tid", "de gode gjerninger" og "den gode jord". Nå var dobbelt bestemmelse også i bruk i NO78/85, men med NT05 blir språket like fullt et hakk mer hverdagslig i en del tilfeller. Men problemet skal ikke overdrives, og det ser heller ikke ut til å gjelde så mange steder. Mer problematisk blir det likevel når *billedlige* uttrykk settes med dobbelt bestemmelse: "Min Far! Kan ikke dette begeret gå meg forbi", Matt 26,42, hvor "begeret" står som bilde på Jesu lidelse og død. Her hadde NO78/85 "dette beger", som passer langt bedre. NT05, på sin side, beholder imidlertid enkel bestemmelse i flere *andre* tilfeller: I Matt har vi f.eks. "den kommende vrede", 3,7, "det folk som bor i mørke", 4,16, "den lønn dere har i himmelen", 5,12, "den trange port", 7,13, og ikke minst det ofte tilbakevendende "denne slekt", 11,16. Det heter også "dette livs bekymring", 13,22, og "det rike som er gjort i stand", 25,34. Og i Luk har vi f.eks. "denne første innskrivning", 2,2, "de virkelige verdier", 16,11, og "frelse er kommet til dette hus", 19,9.

Som noen av disse eksemplene viser: Her kan formvalget bli overraskende umoderne til å være NT05. Se også Åp 22,18: "denne profetiske bok" - men likevel "denne boken" senere i samme vers.

Et annet interessant barometer på språkmodernisering er plasseringen av eiendomspronomenen i forhold til det ordet det står til - enten foranstilt ("min sønn") eller etterstilt ("sønnen min"). Som det er innvendt tidligere,¹⁶ er NT05s bruk av etterstilt pronomen stor, og teksten bringes slik mer på nivå med vanlig talespråk. F.eks. står det i Matt 6,21: "Der skatten din er, vil også hjertet ditt være." I NO78/85 het det "din skatt", "ditt hjerte". Forskjellen er også her bare av *grad*: Også NO78/85 hadde etterstilt eiendomspronomenen i flere tilfeller, sml. Matt 8,6.15.34, men NT05 utvider bruken merkbart. Likevel er *foranstilt* eiendomspronomen langt ifra avskaffet. Ser vi nærmere på Matt og Luk, står det der faktisk langt flere foranstilte enn etterstilte eiendomspronomen (også når vi trekker fra uttrykk som "min Far", "for min skyld", "sin egen sønn", "det blir din sak", "ta seg av sine døde" og lignende, hvor foranstilt pronomen er påkrevet). NT05 har ofte gode grunner til å velge foranstilt pronomen, f.eks. når eiendomspronomenet skal betones - "hvorfor faster ikke *dine* disipler", Matt 9,14 - og ved abstrakte og billedlige uttrykk: "ditt komme", "deres død", "sitt gode forråd", "min time" osv., hvor etterstilt pronomen ville klinge forsert (men NT05 skriver likevel uskjønt "freden deres", se Matt 10,13). Også i sitater fra Det gamle testamente og i poetiske avsnitt som f.eks. Marias lovsang, Luk 1, velges i Matt og Luk nesten alltid foranstilt pronomen, tydeligvis av stilistiske grunner. Men det viser seg at NT05 også bruker dette svært mange steder der det ikke synes å være noen særlig grunn til det, f.eks. "hans mor", "sine skrin", Matt 1, "alle sine gjerninger", Matt 23,5. Det dreier seg i Matt om omtrent like mange slike tilfeller som tilfeller med etterstilt pronomen (ca. 100 ganger), og i Luk noen færre (nesten 80 ganger mot ca. 100 ganger etterstilt).¹⁷ Selv om enkeltforekomster i denne opptellingen nok kan diskuteres, er hovedsaken klar: Når NT05 tydeligvis ønsker å gå inn for etterstilt eiendomspronomen, burde det gjøres på flere steder. Resultatet blir isteden

nye frem og tilbake mellom foran- og etterstilt pronomen, og ekstra tydelig blir det når variasjonen inntreffer midt i en sammenheng og/eller innenfor samme ordgruppe: Fadervår, Matt 6,9ff., er som kjent blitt utstyrt med et par etterstilte former: "viljen din", "riket ditt". Men rett i forkant sies det at du skal gå inn i "ditt rom" og lukke "din dør" for å be, v 6. Videre har f.eks. Matt 10,1 "de tolv disiplene sine", mens 11,1 har "sine tolv disipler". Det bes om helbredelse for "min datter", 15,22, litt senere derimot for "sønnen min", 17,15. Et merkbart virvar råder i 22,2ff. mellom "sønnen sin", "tjenerne sine" og "sin åker", "sin forretning" osv. Sml. også 5,23ff.; 20,26f. og Luk 14,17.21; 16,1ff., hvor vi finner tilsvarende (f.eks. "min herre" ved siden av "herren min"), og Matt 17,2 ("hans ansikt") mot parallellteksten Luk 9,29 ("ansiktet hans").

Også i NT05 finner vi fremdeles flere relativsetninger som står lenger ute i helsetningen enn vanlig, f.eks. Matt 20,23: "Der skal de sitte som min Far har gjort i stand for." Sml. også Matt 1,22 m.fl. "for at det ordet skulle oppfylles som Herren har talt", og ekstra tydelig Joh 9,4: "Så lenge det er dag, må vi gjøre hans gjerninger som har sendt meg." I moderne språk setter man vel helst relativsetningen rett etter det ordet den står til, eller man skriver om, sml. den mer moderne løsningen i Apg 1,16 (=NO78/85). Noe alderdommelig lyder også plassering av enkelte adverbialer midt i setningen: "Da de *slik* hadde hånt", Matt 27,31, og: "De fant *der* de elleve", Luk 24,33, og: "[da] kom det *til ham* en kvinne", Matt 26,7. Det samme gjelder sen plassering av finitt verb i leddsetning i forbindelse med "ingen" og "ingenting" (slik vi så i Luk 5,5 over): "Fra nå av skal de som har kone, være som om de *ingen hadde*", 1 Kor 7,29, og: "De som tror de er noe selv om de *ingenting er*, bedrar seg selv", Gal. 6,3. Sml. også 1 Kor 11,22; 13,3; 2 Kor 12,11. Men konstruksjonen er modernisert i Joh 9,33 ("kunne ikke gjøre noe"), der NO78/85 hadde "kunne ingenting gjøre". Det samme er skjedd i 1 Kor 1,28. De trekkene vi har nevnt her til slutt, ville fremdeles kunne brukes i konservativt språk; isolert sett trenger altså ingenting å innvendes mot dette. Det som overrasker, er imidlertid at dette og andre mer eller mindre alderdommelige trekk brukes i det

langt på vei moderniserte NT05. Det skaper ikke direkte problemer for kommunikasjonen - slik vi derimot har sett at noen vanskelige ord og uttrykk kan gjøre. Men resultatet er en stil som ikke er så enhetlig som den kunne og burde være.

På noen punkter kunne nok NT05 forbedres, i tekst og noteapparat. Det er ikke det samme som å si at NT05 er en dårlig oversettelse. Her har målet vært å belyse den spenning mellom gammelt og nytt som man kan merke en del steder. Mye er små ting. Men selv små språklige elementer kan synes overraskende godt i det store språkbilde.

Litteratur

Bauer, Walter. 1988. *Griechisch-deutsches Wörterbuch zu den Schriften des Neuen Testaments und der frühchristlichen Literatur*. 6. utg. ved Kurt & Barbara Aland. Walter de Gruyter, Berlin & New York.

BO = *Bokmålsordboka. Definisjons- og rettskrivningsordbok*. 2005. 3. utg. Kunnskapsforlaget, Oslo.

EO = *Escolas ordbok. Bokmål*. 2008. Escola forlag, Garnes.

Evangeliesynopse. Etter teksten i Det norske Bibelselskaps reviderte oversettelse av 2005 (NTOS) [sic]. Med viktige utenombibelske paralleller. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Joh Det nye testamente revidert, bd. 4. 2004. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Kittel, Gerhard (red.), 1935. *Theologisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, bd. 2 W. Kohlhammer, Stuttgart.

Luk Det nye testamente revidert, bd. 1 2003. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Mark. Det nye testamente revidert, bd. 2 2003. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Matt Det nye testamente revidert, bd. 3. 2004. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Mos. Det gamle testamente revidert, bd. 2 2008. Det norske Bibelselskap, Oslo.

NIDNT = *The New International Dictionary of New Testament Theology*. 1976. Red. av Colin Brown. The Paternoster Press, Exeter.

NO = *Norsk ordbok. Med 1000 illustrasjoner. Riksmål og moderat bokmål*. 2005. 2 utg. Kunnskapsforlaget, Oslo.

NRO = *Norsk riksmålsordbok*, 1937-57 (bd. 1-4). Aschehoug, Oslo.

NT05 = *Det nye testamente*. 2005. Det norske Bibelselskap, Oslo.

NTFR10 = *Det nye testamente. Friluftsutgave*. 2010. Det norske Bibelselskap, Oslo.

NTStudo8 = *Det nye testamente. Studieutgave*. 2008. Det norske Bibelselskap, Oslo.

Ordbok over det danske Sprog, 1919. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, København.

TRO = *Tanums store rettskrivningsordbok*. 9. utg. Kunnskapsforlaget, Oslo.

Vinje, Finn-Erik & Arthur O. Sandved, 2006. "Bibelspråket er endret for mye", *Aftenposten* 6/3-2006, Kultur, s 4.

Vinje, Finn-Erik, 2004. *Språk 2005. En situasjonsrapport*. Schibstedt, Oslo.

Vinje, Finn-Erik. 1998. *Bedre norsk. Språkråd fra A til Å*. Fagbokforlaget Vigmstad & Bjørke, Bergen.

Zerwick, Max S.J. & Mary Grosvenor. 1996. *A Grammatical Analysis of The Greek New Testament*. 5. utg. Editrice Pontificio Istituto Biblico, Roma.

¹ Takk til masterstudent i teologi Torgeir Bygstad, som har lest et utkast og gitt nyttige kommentarer. Artikkelen ble medio sept. 2010 - i en innholdsmessig tilsvarende versjon - innsendt til Det norske Bibelselskap, i forbindelse med revisjonsarbeidet med NT05, som da enda pågikk.

² *Luk*. NTR I, s II.

³ Vinje 1998, s 155.

⁴ Se *Luk*. NTR I, s II.

⁵ Denne (skriftlige) undersøkelsen omfattet 64 personer. På noen få av spørsmålene mangler 1-2 svar. Undersøkelsen ble foretatt mai-juni 2010 blant studenter ved Det teologiske Menighetsfakultet (5/6 av svarene), flesteparten ved teologi eller kristendomsfag, og blant venner i kristent studentmiljø (1/6 av svarene). På et par personer nær var alle de spurte mellom ca. 19-30 år. De ord og uttrykk det spurtes om, ble oppgitt sammen med resten av setningen de står i.

⁶ NRO, oppslag "galle"; Bauer 1988, s 1761. Det siktes antagelig til det samme som myrra i Mark. 15,23, sml. NIDNT, oppslag "Gall". Noten i NT05 opplyser at "vin blandet med galle" bruktes som bedøvelsesmiddel, men sier ikke hva galle egentlig er - eller ikke er.

⁷ NT05 har til dette sted allerede en note om hvordan man skilte agnene fra hveten, men forklarer ikke hva agner egentlig er.

- ⁸ NRO, oppslag "åk"; *Ordbok over det danske Sprog* 1919, oppslag "Aag". Sml. også Kittel (red.) 1935, s 904.
- ⁹ NTStudo8, s 435. Uttrykket "se etter maten" er i seg selv misforståelig.
- ¹⁰ Betydning (ii) finner vi vel mest i forbindelse med en del *ting*, f.eks. "gjøre noe for pengenes skyld".
- ¹¹ Hunkjønnord i bokmål forstås som ord som *kan* ha ubest. artikkel *ei* og best. form ent. på *-a*. NT05 skriver aldri ubest. artikkel *ei*.
- ¹² NT05 hadde "skjorta" ett sted, Luk. 6,29, men dette er endret i og med NTStudo8.
- ¹³ Disse tingene ble påpekt i Vinje/Sandved 2006, men der nevnes ikke alle *a*-former. Se også Vinje 2004, s 140f.
- ¹⁴ Se NTStudo8, s 1434.
- ¹⁵ Vinje/Sandved 2006.
- ¹⁶ Vinje/Sandved 2006; Vinje 2004, s 141f.
- ¹⁷ Tallene baserer seg på teksten i NTFriro, som ser ut til å være lik NT05 på dette punktet.

Tilpasningsdyktig kirke

AV GUSTAV DANIELSEN

I LK 17/10 skriver Harald Hegstad på lederplass om prosessen rundt den tolvte biskopen. Han går gjennom hendelsesforløpet og gir sine kommentarer underveis. Biskopene og den øvrige kirkelige ledelse beskrives med ord som naive og at de undervurderte betydningen av saken. Det kan det godt være noe i. Men først og fremst handler dette om umusikalsk politikk. Etter å ha gjort et prinsippvedtak om utvikling av Statens kirkestyre, blander det samme styret seg inn i en detaljsak i den kirkelige organisering. Og de ikke bare blander seg. De overkjører et tydelig votum fra den kirkeledelsen som om få år skal lede kirken helt på egen hånd. Jeg hadde forventet at prinsippvedtaket fikk konsekvenser. Men fristelsen til å styre detaljer og gjøre dem til store saker, er nok dessverre en grei flukt vekk fra arbeidet med å sette seg inn i hva kirken egentlig holder på med. Den innsikten har ikke vært for stor i det politiske miljøet.

Derfor synes jeg Hegstad blir for snill og tilpasningsdyktig i sin artikkel. Ordet han selv bruker om naiviteten, kan slå tilbake på ham selv. Når han nå aksepterer denne påtvungne ordningen før den er satt i verk, kan det virke som hastverk med å underlegge seg politikernes overprøving av kirkens votum. Kirken "protesterer for all verden, men følger villig med på ferden." Artikkelen gir et signal om at kirken igjen har innsett at politikere har rett, og at vi snarest mulig må glemme våre egne protester. Jeg mener vi etter hvert bør venne oss til å stå for det vi mener, og respektere våre egne ledere både i bispekollegiet og i kirke-møte/kirkeråd.

Men kanskje Hegstad synes det vil være fint med en erkebiskop i Trondheim? Som trønder og med 24 års presteerfaring fra Trøndelag kan jeg ikke se at det er det kirken har mest bruk for nå.

FRA BOKFRONTEN

Jan Olav Henriksen og Svein Aage Christophersen

Religionens livstolkning, innføring i kristendommens religionsfilosofi

Universitetsforlaget 2010

For første gang meg bekjent har to professorer fra hvert sitt teologiske fakultet i Oslo skrevet en bok sammen i systematisk teologi - og en svært lesverdig bok er det blitt. Boken er det den sier at den er: En første innføring i religionsfilosofi med fokus på å forstå religion i historisk, sosial og kulturell sammenheng. Dette er dog ikke ment som allmenn religionsfilosofi, men kristendommens religionsfilosofi med fokus på skandinavisk/europeisk kontekst.

Det er mye positivt å si om boken. Til forskjell fra mange andre innføringsbøker i systematisk teologi blir man her innført i mange aktuelle debatter - for eksempel Taylor om sekularisering, Habermas og Stout om religionens rolle i samfunnet, eller Dawkins om religionskritikk.

I mange av emnene presenteres vi for nyttige distinksjoner som klargjør diskusjonen - for eksempel forskjellen på "religion", "religiøs" og "religionslik" - eller "ansvar", "ansvar for" og "ansvar overfor" - eller forskjellene på gudsbegrepets innhold, opprinnelse, funksjon og gyldighet.

Boken fyller helt klart et hull i det norske markedet, både ved at den er så oppdatert, men

også fordi den er annerledes enn diverse tidligere skandinaviske religionsfilosofibøker. Det kan være nyttig for en potensiell leser å vite noe om hva boken også ikke er. Mange engelskspråklige religionsfilosofibøker tar for seg noen klassiske spørsmål, diskuterer de vanligste svar og melder hva de synes er den beste løsning på problemet. Denne boken er derimot meta-refleksjon over religion og beskrives best som hermeneutisk og fenomenologisk religionsfilosofi.

En fordel med de vanlige engelskspråklige religionsfilosofibøkene er at det er ganske tydelig for leseren hvordan boken er bygd opp. Man har noen konkrete spørsmål, og så kommer de viktigste svaralternativene, og så får man se hvordan religionsfilosofier diskuterer dette. Henriksen og Christoffersen diskuterer i mindre grad spørsmål på en slik inngående måte. De kommer ofte med god kritikk, og noen ganger er det også mer drøfting av alternativer - for eksempel i kapittelet om det ondes problem. Men oftest er det mer oversikt over debatter hvor vi ganske kort presenteres for mange forskjellige problemstillinger.

Med tanke på at dette er en innføringsbok for studenter, så savner jeg i mange av kapitlene

en introduksjon som mer eksplisitt forklarer leseren hvorfor kapittelet er bygd opp som det er. Man må anta at forfatterne har valgt ut det de synes er viktigst til hvert tema, men noen ganger er fokus på nye debatter, andre ganger på historiske debatter, og noen ganger kan det virke litt tilfeldig hva som er med. Det er det sikkert ikke, men jeg forstod altså ikke alltid logikken i oppbygningen.

Etter min smak har for eksempel Løgstrup fått ufortjent stor plass. Noen ganger melder Løgstrup interessante perspektiver, som for eksempel når han snakker om språkets vidde og pregnans - og hans tanker om livsyttringene må selvsagt med. Men andre ganger synes det rart at Løgstrup skulle være blant de viktigste å nevne. For eksempel synes jeg hans kritikk av Russell (og implisitt Dawkins) om at ateister også klager på universet, var lite interessant, mens det finnes mye annen god kritikk av disse.

Boken har stor bredde, og forfatterne viser stor kunnskap på mange felt. Bredde er selvsagt en fordel med en innføringsbok, og det viser hvor aktuelt det er å reflektere over religion i mange sammenhenger. Boken har kapitler om religion og sekularisering, samfunn, erfaring, språk, verdensbilde, menneskesyn, kritikk, etikk, kultur og kunst. Gevinsten ved stor bredde må naturlig nok betales i manglende dybde. Ofte skulle jeg gjerne hørt mer, men slik er det vel med alle innføringsbøker.

Når jeg selv leser bokanmeldelser, har jeg ofte glede av å lese anmelderen gå i diskusjon med boken han eller hun har lest, så jeg velger å benytte siste del av anmeldelsen til å kaste meg på noen av diskusjonene som boken tar opp.

I forbindelse med temaet gudsbevis diskuterer forfatterne om et bevis er en form for tvang som er uforenlig med tro: "Man kan ikke ha tillit til noe som blir tvunget på en. Men dersom det får være åpent hva man tror på, og dersom man med basis i en fortelling eller en religiøs erfaring begynner å tro på Gud, er dette ikke noe som tvinges på en slik et bevis vil gjøre det" (s. 118).

Men er det i det hele tatt relevant å snakke om tvang i forbindelse med bevis? Forfatterne gjør en nyttig skjelning mellom tro som "å tro

at noe er sant" og tro som "å ha tillit til Gud" (og vi kunne lagt til tro som "å gi sin tilslutning til Guds ønske om fellesskap"). Men nettopp denne skjelningen viser vel at det er lite relevant å snakke om tvang i forbindelse med gudsbevis. Hva vi tror er sant, eller hva vi har tillit til, vil i nesten alle tilfeller være noe vi ikke kan velge. Hvorvidt det finnes et gyldig bevis for Guds eksistens eller ei, endrer ikke på det faktum at vi ikke kan velge om vi vil tro at Gud finnes, eller ikke. Leseren kan prøve selv: Velg først å tro at Gud finnes, i fem minutter, og velg så å tro at Gud ikke finnes, i fem minutter, og se om du kan.

Videre kan du prøve å tro i fem minutter at du ikke eksisterer. Ville du føle det som tvang om det fantes et bevis for at du eller kong Harald eksisterer? Tvang handler vel først om fremst om å få begrenset sin handlegfrihet, og blir derfor først relevant når vi snakker om tro som å gi sin tilslutning til Guds ønske om fellesskap. Hvis Gud tvang oss til tro i betydningen "tvang oss til fellesskap med seg", så ville det vært problematisk. Men når det gjelder hva vi tror er sant, så er ikke det noe vi velger i utgangspunktet, og dermed mister spørsmålet om tvang sin relevans.

Når det gjelder temaet det ondes problem, er jeg uenig i påstanden om at en forklaring på hvorfor noe vondt har skjedd alltid gjør lidelsen unnskyldbar og akseptabel (s 138). For generelt er det slik at en forklaring kan gjøre lidelse enda mer unnskyldbar og uakseptabel, for eksempel hvis forklaringen på at jeg slo ned din bestemor, var at jeg ville ta hundrelappen hennes. Mot dette kan man si at når det gjelder teodiceer så vil de alltid forklare lidelse med at det har en positiv hensikt, og derfor gjør lidelsen mer unnskyldbar og akseptabel. Men dette stemmer heller ikke fordi mange teodiceer ikke mener at lidelse tjener noe høyere gode. Et eksempel kan være Hygens teodice, som forfatterne selv drøfter.

En annen problemstilling forfatterne tar opp, er om alle tror på/ber til den samme Gud? Forfatterne klargjør problemstillingen på en nyttig måte og viser at gudsbildet er viktig fordi gudsbildet betyr noe for kommunikasjonen, selv om ulike gudsbilder eventuelt skulle vise seg å ha samme referanse. Men forfatterne tar ikke opp det jeg oppfatter som hovedan-

liggendet til dem som reiser spørsmålet, nemlig: Bør vi forstå Gud slik at han bønnehører alle på samme måte/blir alle frelst gjennom sin religion?

Til slutt: Boken slutter med en refleksjon om det ubetingede og Gud. "Ubetinget" defineres av forfatterne som det som ikke kan avledes av noe annet eller forklares som noe mennesket selv har konstruert, og dermed blir livsytringer, samt fargers og lyders egenverdi, eksempler på noe ubetinget. Men "ubetinget" kan også forstås som det som ikke er avhengig av (betinget av) noe annet for å eksistere, og da blir det en beskrivelse som bare gjelder Gud. Å forstå Gud som den ubetingede er meget interessant, både i forbindelse med gudsbevis og ved hvordan

man kan utlede Guds egenskaper fra hans ubetingethet (se f.eks. Thomas Aquinas, Bernard Lonergan, Lorenz Puntel). Jeg oppfatter dette som en veldig viktig beskrivelse av Gud, som gjerne kunne vært med i kapittelet om gudsbegrepet, og som kunne gitt en epilog med gnist i. Dette sier jeg som en som mener at Abrahams, Isaks og Jakobs Gud er den samme som filosofenes og de lærdes Gud.

Samlet sett er likevel innvendingene få og fordelene med denne innføringsboken mange. Les den gjerne sammen med en standard engelsk religionsfilosofi, og du vil ha fått en meget god første innføring i (vestlig) religionsfilosofi.

Atle Ottesen Søvik

SØNDAGSTEKSTEN

Lise Horn og Elin Lunde

Andre juledag (Stefanusdagen)

26. desember 2010

Matt 10,17-22

Lestekster: Jer 1,17-19; Apg 6,8-15

Til dagen

Tidlig i min prestetjeneste, allerede i løpet av det første året, da det nærmet seg jul, og jeg møtte som vara i menighetsrådet, fikk jeg klar beskjed av medlemmene: "Vi vil bare gjøre deg kjent med at vi pleier å bruke juledagens tekster på andre juledag, og at vi altså ikke markerer Stefanusdagen, men feirer høytids-gudstjeneste som på første juledag."

I sak er nok dette situasjonen i langt flere menigheter enn hos oss. Vi hopper elegant bukk over andredagens tekster og feirer heller julens høytidsgudstjeneste nummer to. Grunnene er mange, og sikkert ofte gode. Men er det greit? Jeg er kritisk. Et argument som ofte går igjen, er at det feires høytidsgudstjeneste første

juledag i én kirke og gudstjeneste andre juledag i andre kirker, og alle vil ha høytidspreget i sin kirke. Men hva går vi glipp av ved å sløyfe Stefanusdagen til fordel for en reprise av dagen før?

Hva er jul? Å, jul klinger så godt i mange ører - i mine også. Det stemningsskapende med julekrybben og budskapet om fred på jord. Hovedpersonen som er en baby - det fenger alltid! Så søt og myk og tiltrekkende. Dette er jul for mange.

"Det kan være sunt for oss midt i "denne søte juletid" å få det salte vitnesbyrd og hva det kostet å være et julens vitne." (Berggrav) De færreste av julens gudstjenestedeltakere ville kunne svare på hva som skjedde med Jesusbarnet bare dager etter at han var født. Kos med de nybakte foreldrene? De reiste hjem til Nasaret? Ifølge Matteus-evangeliet ble Jesus utsatt for forfølgelse og måtte flykte fra landet allerede rett etter fødselen. Det at han var

født, utløste et masse mord på alle små guttebarn i omegnen. Barnet som var født, var fredsfyrsten, men han skapte ikke umiddelbar fred.

Hva er jul? Det er det glade budskapet om fred på jord, først og fremst, men også vissheten om det vi ser, at denne freden ikke umiddelbart har slått inn, men at den derimot også har sine arge motstandere.

Til teksten

Teksten vi har er hentet fra Jesu utsendelsestale til de 12 disiplene. Kjernen i talen er når Jesus forteller hva deres oppdrag er (v 5-15). Og *der dere kommer, skal dere forkynne: Himmelriket er nær!* Men de må regne med både forfølgelser, kamp og kors. Jesus oppfordrer dem allikevel til frimodig bekjennelse under alle forhold og lar dem få vite at de skal representere ham selv overfor alle de møter.

Talen har ingen tydelig avslutning, og grunnen kan være at den får sin utvidelse og fornyelse etter Jesu død og oppstandelse med misjonsbefalingen (Matt 28,18-20). Talen inneholder også ting som ikke var aktuelle så lenge Jesus levde: Disiplene skulle overgis til domstolene, piskes i synagogene og føres fram for landshøvdinge og konger for Jesu skyld. Dette gjør det tydelig at talen ikke bare gjaldt for noen så lenge Jesus levde, men det er en tale som strekker seg lenger og har et budskap også til den framtidige kirke.

Til enkeltdeler i teksten er det verdt å merke seg at Jesus på ingen måte oppfordrer til martyriet, men han forutsetter derimot at de vil forsvare seg (v 19), og senere sier han også at de skal flykte unna forfølgelsene (v 23). Forfølgelsene Jesus forutsier for dem, skal skje både i Palestina og i Romerriket, noe som viser at det ikke bare gjelder her og nå, men også i fjern framtid. Under forfølgelsene skal disiplene opptre som vitner, ikke for sin egen sak men for Guds sak i verden. Og når de blir stilt fram for å vitne, ville ordene bli gitt dem, på samme måte som profetene fikk ordene de vitnet fra Gud. Dette peker fram mot en tid da Ånden ble gitt til de kristne. Jesus ber dem om ikke å være bekymret, for de vil ikke stå alene, men Ånden vil gi dem det de trenger.

Vår tekst avsluttes med et utsagn som skal gi

håp. Den som holder ut, skal bli frelst - frelst fra trengsler og forfølgelser, og frelst inn i Guds rike.

Til prekenen

Prekenteeksten til Stefanusdagen dette året handler altså ikke om Stefanus, men jeg ville, innledningsvis i gudstjenesten eller tidlig i prekenen, brukt noe tid på å fortelle kort om Stefanus allikevel. Han er en mange bare har hørt navnet til, eller kanskje ikke det engang. Leseteksten fra Apostlenes gjerninger handler om Stefanus, selv om det ikke er teksten om hans martyrdød. Fortell kort om hans tjeneste og om hvordan han døde. Du kan lese om Stefanus i kapitlene 6-8 i Apostlenes gjerninger.

Men igjen, hvorfor må vi ha denne groteske fortellingen og tematikken midt i julehøytiden? Det er mange som tenker dette og kjenner på det. Hvis det er noen i menigheten denne dagen som ikke er så ofte i kirken, for eksempel hvis det er dåp, kan de bli veldig overrasket over dagens tematikk. Sett navn på dette. Ikke lat som om det er en selvfølge at alle forstår og godtar at nettopp forfølgelser og martyriet er temaer midt i jula, hvis det ikke er en selvfølge at alle gjør det. Prøv å stille noen av de spørsmålene menigheten sitter med, for så å begi deg inn i tekstene.

Jeg ville tatt utgangspunkt i den høytiden vi befinner oss i, og forsøkt å finne sammenhenger med evangelieteksten for dagen. Fredsfyrsten, fred på jord - hvordan ble det egentlig etter at Gud hadde besluttet å sende sin Sønn til verden? Ble det fred? Betyr det egentlig noe fra eller til at Jesus ble født? Det var så mange fine løfter knyttet til Jesu komme til verden; det tenner håp i oss om noe som er annerledes og mye bedre enn alt annet. Jesus kom til verden som utsending fra kjærlighetens Gud for å gi denne kjærligheten til verden. Det er derfor vi feirer jul. Men hva ble det egentlig ut av det? Nå handler ikke denne dagen først og fremst om det generelle problemet med verdens ondskap, men mer spesifikt om den motstand kristne må regne med å møte, i mer eller mindre alvorlig grad. Tekstene peker på de mest alvorlige tilfellene. Selv ikke for dem som tok imot ham, fredsfyrsten, skulle livet bare bli preget av fred og fordragelighet. Nei, det er

nettopp disse som Jesus denne dagen forbereder på at deres valg om å ta imot ham som ble sendt fra Gud, vil kunne få fatale følger. For *alle* tok ikke imot ham, og de som ikke tok imot ham, tar heller ikke alltid godt imot dem som velger å tro på Guds Sønn. Det kan komme til å koste en dyr pris å være en sann julevenn.

Hvorfor må det være sånn? Det er et av de store spørsmålene i teologien, som stiller seg i rekken av spørsmål om det ondes problem. Jeg ville valgt å reflektere noe rundt dette i prekenen. Jeg tror ikke det er for ofte prester våger, eventuelt orker, å bruke av prekentiden i gudstjenestene på dette. Og det finns ingen enkle svar, men det går an å snakke sannferdig om det. Hvorfor kunne ikke Gud skape umiddelbar fred da Han allikevel tok det enorme skrittet å bli et menneske. Hvorfor ser vi denne freden bare i små glimt, og hvorfor må hans vitner lide og dø på grunn av sin tro? Jeg har ikke klart å komme til noen tilfredsstillende svar, men har for min egen del måttet godta at Gud av en eller annen grunn lar det være slik. Og at Jesus like fullt er fredsfyrsten. Troen *trosser* disse problemene. De blir ikke løst av fornuften, men de får være der med den uro de gir, ved siden av troen. Troen har andre kilder enn fornuften. Troens kilde er evangeliet om han som gir fred og håp om det gode.

Så avsluttes da også evangelieteksten med håp. *Men den som holder ut helt til slutt, skal bli frelst.* Og det må kanskje også være julens evangeliums kjerne, at han som kom allerede *er* fredsfyrste, men at den fred han kom med, ennå ikke er hele vår virkelighet, men derimot hele vårt håp.

Salmeforslag

Åpningssalme:

Her kommer, Jesus, dine små (nr. 42). En julesalme som også får med dette andre perspektivet på julen, nemlig Jesu komme til en verden som ikke bød ham annet enn stall og krybbe, kors og død.

Høymessesalme:

Jeg er hos Gud i nåde (nr. 77)

Salme før preken:

Mitt hjerte alltid vanker (nr. 45)

Salme etter preken:

Du Ord frå alle æver (nr. 80)

Salme før nattverd:

Gud, hold oss oppe ved ditt ord (nr. 545)

Salme til avslutning:

En krybbe var vuggen (nr. 64)

En kan også vurdere å bruke

Alltid freidig (nr. 416) på Stefanusdagen.

Vil den (verden) mitt legem binde i fengslets mørke skjul, skal ånden seier vinne og holde glad sin jul.

LISE HORN
Kapellan i Stokke

Nyttårsdag

1. januar 2011.

Prekentekest: Luk 2,21

Lesetekster: Jes 43,1-3a og Apg 4,8-12

Til dagen.

1. nyttårsdag, den første dagen i det nye året. For mange er det knyttet sterke tradisjoner til dagen: Nyttårskonert fra Wien, nyttårshopprenn og statsministerens tale.

Denne dagen innleder et skille: Vi ser tilbake på det året som er gått, og fremover på året som ligger foran. Tankene går til det som ikke ble som vi skulle ha ønsket, med sorg og tap, men forhåpentligvis også til det som ble av gleder i året som gikk. Samtidig er det dagen for å se fremover med ønsker for det nye året og med ambisjoner for det vi ønsker skal bli annerledes. Mange tenker på fremtiden ved inngangen til et nytt år.

Nyttårsdagen hører juletiden til og ble tidligere kalt julens oktav, den åttende dagen i julens festuke. Den første dagen i året faller også sammen med dagen da Jesus skulle omkjæres. Derfor blir også nyttårsdagen kalt for Jesu navnedag, og Lukas 2,21 har vært fast

knyttet til nyttårsdagen som prekentekest gjennom tekstrekkenes lange historie. Allerede Luther prekte over Lukas 2,21 på nyttårsdagen. Som forkynnere har vi store utfordringer i å gi menigheten håp for det nye året. Og med denne teksten som prekentekest, har vi i utgangspunktet rikelige muligheter til å få det til.

Til teksten.

Teksten på denne første dagen i det nye året er en av de aller korteste prekentekestene vi har. Samtidig er det kanskje en av de mest betydningfulle tekstene.

Til sammenhengen: Parallellene til fortellingen om Johannes er tydelig (1,59-80). Hvorvidt vers 21 tilhører fødselsfortellingen eller den følgende fortellingen, er det ulike syn på. Navngivingen ligger saklig sett i forlengelsen av fødselsfortellingen, 2,11, men formelt hører den hjemme blant de ting som skjedde etter fødselen. Derfor er verset også blitt lagt til avsnittet som omhandler "etterfortellingen": Omskjæring, navngiving, rensing, presentasjon i templet og frambæring av offer.

Med avsnittet viser Lukas at Maria og Josef er trofaste, fromme jøder som lojalt overholder alt loven krever av dem i forbindelse med Jesu fødsel. Jesus er i alle henseender en rett jøde, innlemmet på foreskrevet måte i paktsfolket. Etter loven skulle ethvert guttebarn omskjæres på den åttende dagen etter fødselen. Med dette ble Jesus merket med paktstegnet (1 Mos 17,11) og innlemmet i Israels folk (Josva 5, 2-9). Med omskjærelsen ble han også forpliktet til å holde alle Moselovens bestemmelser (Rom 2, 25-28; Gal 4,4; 5,3). Maleren Rembrandt har malt denne hendelsen og får tydelig frem hvordan de skriftlærde står rundt og formelig "skriver" Jesus inn i boka. Ved omskjærelsen blir Jesus innlemmet.

Hovedsaken i teksten er likevel navngivingen. Uten diskusjon, som i Johannes' tilfelle (1, 59-64), får han navnet Jesus. Det sies ikke hvem som gav ham navnet. Om det var moren (1,31) eller faren, som skikken var (Matt 1,21). Det var heller ikke nødvendig, for navnet hadde Gud selv, ved sin engel, formidlet til foreldrene allerede før unnfangelsen. Slik blir deres lydighet mot Herrens befaling igjen understreket.

Navnet Jesus er den greske formen av det

hebraiske *Joshua* - "Herren frelser". Navnet sier noe svært viktig om Jesu oppdrag: "Han skal frelse sitt folk fra deres synder". (Matt 1,21).

Teksten er full av frelseshistoriske linjer som peker frem mot oss. Jesus gikk inn under paktsfolket, oppfylte loven og ble til frelse for sitt folk.

Til prekenen.

Med utgangspunkt i en så tradisjonsrik og samtidig følelsesmessig rik dag, og med utgangspunkt i en så rik evangelietekst, blir utfordringen for oss som forkynnere å sammenføre dette.

Navn er noe mange er opptatt av, og som inngangsport til prekenen vil jeg begynne i det.

Uansett så ulike vi mennesker er, så har vi en ting felles. Vi har alle et navn. Og når et nytt barn blir født, er det ofte mange som vil ha et ord med i laget om hvilket navn barnet skal få. Det er ikke alltid lett å bli enige om navn innen tre måneder etter fødselen, slik folkeregisteret krever! I dag brukes det også millioner på å finne et godt navn for en bedrift. Reklamebyråene tjener gode penger på bedrifters søken etter det beste navnet - det navnet som skal løfte bedriften opp og frem. Jeg hørte anslått at ved sammenslåingen av Hydro og Statoil kom regningen på drøyt 20 mill. for å finne et nytt navn. Da er navnet viktig!

Navnet Jesus. Idet engelen kom til Josef i en drøm og fortalte at Maria var med barn, sa engelen også: "Hun skal føde en sønn, og du skal gi ham navnet Jesus; for han skal frelse sitt folk fra deres synder." Det var det Gud så at vi trengte, en som kunne frelse oss fra våre synder - ikke bare en som kunne hjelpe oss og fri oss fra et vanskelig liv, men en som kunne frelse oss fra våre synder. Jesus kunne ta på seg vår skyld, for hans navn er Frelser.

Jesus var et vanlig navn, og slik måtte det være, for Ordet ble menneske. Han kom midt inn i vår virkelighet og delte våre kår - og våre navn. Brett Borgen sier det slik i en sammenheng: "Min sønn har en liten venn som heter Jesus. Han kommer fra et fremmed land, og der er det mange som heter Jesus. Nå har jeg vendt meg til å si Jesus til ham. Og jeg blir minnet om mennesket Jesus. At Jesus hadde et alminnelig navn her på jorden. Det er nyttig å bli minnet om dette, så vi ikke forgyller det

menneskelige hos Jesus. Han var og er vår ekte bror."

Ja, Jesus var et menneske, innlemmet i pakten, som et menneske, men han var noe mer.

Navnet innebar et program for den personen som skulle bære navnet. Jesus skulle han være, og Jesus skulle han hete. Hvem skulle vel tro at han skulle kunne leve opp til navnet sitt med den bakgrunnen han kom fra? Men det vi kjenner av Jesu liv, viser oss likevel at det vår frelser han var.

Mitt navn. En av lesetekstene for denne dagen er hentet fra profeten Jesaja: "... jeg har kalt deg ved navn, du er min." Det er ikke bare Jesus som har et navn. Vi har også et navn. Vi er ikke en stor masse for Gud. Han har kalt oss ved navn hver enkelt. Og til hver av oss sier Gud: "For jeg er Herren din Gud, Israels hellige, din frelser."

Den første salmen i Landstads reviderte salmebok er "I Jesu navn skal all vår gjerning skje". Denne første linjen i salmeboka, har også vært viktig i Menighetsfakultetets historie. Til 75-års jubiléet i 1983, ble det laget en medaljong med nettopp denne inskripsjonen: "I Jesu navn skal all vår gjerning skjel" Det er et flott program for salmeboka, et flott program for MF og et flott program for det nye året. Når vi starter gjennomføringen av et nytt år trenger vi ikke være i tvil om hvilket navn det skal bære. Året skal være et Jesus-år. Et år som bærer Jesu navn over våre liv. Hva vil det si? Det betyr at det vi gjorde feil i året som er gått, ikke bare er gjort, men også gjort opp for. Selv de synder vi kommer til å begå hver dag i det nye året, har han allerede båret konsekvensene av. Vi er forsonet med Gud ved Jesus Kristus. I vissheten om dette skal vi få begynne det nye året.

Forslag til disposisjon:

Navn

Jesu navn

Mitt navn

Et nytt år i Jesu navn.

Salmer til dagen.

Uten å gå inn i diskusjonen om salmebok og tillegg, tror jeg vårt menighets- og gudstjenesteliv kunne ha vært enda rikere om vi hadde beholdt den første salmen fra Landstads

reviderte: "I Jesu navn skal all vår gjerning skje". Om den ikke er å finne i vår nåværende salmebok, er det fortsatt mulig å trykke den opp for denne dagen. Ellers er det mange gode salmer å hente for denne dagen også i vår nåværende salmebok.

86 Navnet Jesus

308 Alt står i Guds faderhånd (i vår Herre Jesu navn).

84 Saligheten er oss nær (*Jesu* blevet)

446 I Jesu navn me stemmer fram

82 Ditt navn, o Jesus

423 Jesus, det eneste

Godt nytt år i Jesu navn!

ELIN LUNDE

Institusjonsprest,
Cathinka Guldberg-senteret, Lovisenberg

Som epler av gull

Anders Bergem

En bok om kristen sjelesorg

Bind I:

Sjelesorgens prinsipielle grunnlag og egenart

Ordinær pris
er kr. 348,-, men
restopplaget selges
nå for **kr. 210,-** pr.
bok fritt tilsendt.

Bestilling sendes som
epost til forfatteren:
aber@lifi.no

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

LEDIG STILLING

Agder og Telemark bispedømme

Det blir lyst ledig stilling som prostiprest i Vest-Nedenes prosti i Agder og Telemark bispedømme, 60 %.

Vest-Nedenes prosti omfattar dei 3 kommunane aust for Kristiansand: Lillesand, Birkenes og Grimstad. I prostiet er der 9 sokn, 11 kyrkjer, 2 kapell og 3 gravkapell. Irekna prostipreststillinga som er på 60%, er der 8,6 prestestillingar i prostiet.

Prosten er prostipresten sin næraste overordna. Prosten leier prestetenesta i prostiet. Der er månadlege samlingar for fagleg utvikling, åndeleg fellesskap og drøfting. På nokre av møta vert også andre faggrupper inviterte med.

Prostipresten har arbeidsplass på kyrkjekontoret i Lillesand, men vil også gjere teneste ved andre prestekontor etter avtale.

Hovudoppgåvene for prostipresten vil vere gudstenester og kyrkjelege handlingar for å dekke tenestetilbodet til kyrkjelydane i samband med gjennomføring av fritidsordninga for prestane, ferier og anna avlastning. Spesielle arbeidsoppgåver ut frå søkjaren sine kvalifikasjonar er også aktuelt. Prostipresten vil ha det meste av tenesta si i Lillesand og Høvåg sokn. Her vil han gå inn i fast turnus med tenesteveker, institusjonsbesøk og andre kyrkjelege handlingar fordelt etter oppsett plan.

Vi søker etter ein person med brei presteferfaring, gode samarbeidsevner og ei fleksibel innstilling.

Målforma i prostiet er bokmål med unntak av Herefoss som har nynorsk, og Vegusdal sokn der halvparten av gudstenestene skal vere på nynorsk. Det er ikkje knytt buplikt til stillinga.

Agder og Telemark tilbyr alle sine medarbeidarar arbeidsvegledning (ABV), og det blir venta at den som blir tilsett er motivert for å gå inn i vegleiing.

Opplysningar om samlivsform vil kunne bli innhenta og vektlagt ved tilsetjing, jfr. Arbeidsmiljølova §13.3. Kvinner blir utfordra til å søkje stillinga.

Søknadsfrist: 19.11.2010

Stillinga har stillingskode 1537 Prostiprest, lønnsramme 26 i Staten sitt lønnsregulativ. Pensjonstilskot. Endeleg fastsetting av løn skjer ved eigen prosedyre etter tilsetjinga. Tilsetjinga skjer på dei vilkår som til ei kvar tid gjeld, jfr. tilsetjingsreglementet. Den tilsette må rette seg etter endringar i lover, tariffavtalar, reglement m.v. og avgjerder som kan verke inn på gjere-måla, særskilte samarbeidsområde og tenestedistrikt for prostipresten.

Vi ynskjer helst elektroniske søknadar med CV, vitnemål og referansar levert via det elektroniske søkarsystemet vårt. Det vert vist til heimesidene til Agder og Telemark bispedømme på www.kirken.no/agder.

For informasjon om søknadsprosedyre, kontakt konsulent Grethe Ruud Hansen tlf. 38 10 51 47

Nærare opplysningar kan du få ved å ta kontakt med: Prost Knut Aston Eikrem, tlf. 934 16 912 eller fungerande personalsjef ved bispedømmekontoret, Bjarne Nordhagen, tlf. 38 10 51 31.

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av professor Harald Hegstad, kapellan Sunniva Gylver, universitetslektor Sjur Isaksen og domprost Jan Otto Myrseth.

REDAKSJON

Luthersk Kirketidende, v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: Eyolf Berg.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:

Luthersk Kirketidende v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 550,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 750,- pr. år.
Abonnementet inkluderer Halvårsskrift for Praktisk Teologi (2 numre pr. år).
Kontonummer: 3000.14.73669

ANNONSEPRISER

Det er muligheter for følgende 7 annonsemoduler i LK:

1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 750,- +mva
 2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 1000,- +mva
 3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 2000,- +mva
 4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 2000,- +mva
 5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2500,- +mva
 6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 3000,- +mva
 7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 5000,- +mva
- Overstående priser gjelder s/hv-annonser. Tillegg for farger: kr. 1500,- +mva

ISSN 0332-5431

